

Fundusze Polityki Spójności na rzecz zrównoważonej energetyki

STANOWISKO KOALICJI KLIMATYCZNEJ

Fundusze Polityki Spójności na rzecz zrównoważonej energetyki

STANOWISKO KOALICJI KLIMATYCZNEJ

Przy rosnących cenach energii i malejących zasobach surowców, ich efektywne i zrównoważone wykorzystanie będzie kluczem do poprawy naszej konkurencyjności. Fundusze Polityki Spójności korzystnie wpłynęły na naszą gospodarkę, ale jest ona w dalszym ciągu jedną z najbardziej energochłonnych w Unii Europejskiej. Aby wytworzyć tę samą ilość dóbr co kraje UE-15, Polska potrzebuje ponad dwa razy więcej energii¹. Unia Europejska uznała zrównoważone wykorzystywanie energii i surowców za jeden ze swoich strategicznych celów. Fundusze Polityki Spójności w latach 2014-2020 powinny stać się jednym z głównych narzędzi realizacji tego priorytetu i wypełnienia zobowiązań unijnej polityki klimatycznej. Dla Polski jest to wyjątkowa szansa na sfinansowanie przejścia do efektywnej, konkurencyjnej i zrównoważonej gospodarki oraz tworzenie nowych, trwałych miejsc pracy.

Komisja Europejska 29 czerwca 2011 opublikowała projekt nowego budżetu Unii. Rozpoczął się tym samym kluczowy etap negocjacji dotyczący programowania funduszy europejskich na lata 2014-2020. Negocjacje nie powinny trwać dłużej niż do końca 2012 roku, by cały pakiet legislacyjny, w tym rozporządzenia dotyczące poszczególnych funduszy, m.in. funduszy Polityki Spójności, mógł wejść w życie przed końcem 2013 roku, kiedy przestaną obowiązywać obecne ramy budżetowe. Na podstawie pakietu legislacyjnego przygotowane zostaną tzw. Kontrakty Partnerskie pomiędzy Komisją a każdym państwem członkowskim oraz krajowe Programy Operacyjne.

Polska ma obowiązek zadbać na wszystkich etapach programowania, aby Polityka Spójności przyczyniała się do zrównoważonego rozwoju naszego kraju, budowania „zielonej” gospodarki i prośrodowiskowo nastawionego społeczeństwa.

Aby zapewnić realizację tych celów w obszarze energetyki, rząd powinien zabiegać o to, aby priorytetami przyszłego finansowania z Polityki Spójności stały się w naszym kraju odnawialne źródła energii i efektywność energetyczna. Ochrona klimatu powinna być uwzględniana także podczas programowania funduszy i wdrażania inwestycji niezwiązanych bezpośrednio z tym obszarem (tzw. *mainstreaming*), na przykład poprzez:

- Uzależnienie przyznania funduszy dla danego kraju od implementacji unijnych aktów prawnych w obszarze ochrony klimatu bądź spełnienia celów strategicznych w nich określonych (warunkowość);
- Pełne, regularne oceny ex-ante i strategiczne oceny oddziaływania na środowisko dla wszystkich programów oraz oceny oddziaływania na środowisko dla poszczególnych projektów (ocena wpływu na zmiany klimatu, tzw. *climate proofing*);
- Określenie mierzalnych celów i wskaźników dotyczących wpływu na ograniczenie zmian klimatu, adaptację do nich, efektywność energetyczną czy efektywne wykorzystanie zasobów, które umożliwią weryfikację rzeczywistych rezultatów wspieranych działań;
- Wprowadzenie mechanizmu nagród i sankcji za najbardziej korzystne i szkodliwe praktyki.

W ocenie Koalicji Klimatycznej tego typu warunki powinny przyczynić się do wyeliminowania wsparcia dla szkodliwych dla klimatu inwestycji, np. w sektorze tradycyjnej energetyki opartej na paliwach kopalnych. Należy wprowadzić również zmiany w sposobie zarządzania funduszami, tak aby poprawić przejrzystość i partycypację społeczną.

¹ Eurostat, Energy intensity of the economy, dane z 2009 roku, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsien020>

Uzasadnienie

1. Wyzwania, które przed nami stoja

Walka ze zmianami klimatu

Światowi przywódcy na Konferencji Klimatycznej w Kopenhadze w 2009 roku zobowiązali się do utrzymania wzrostu temperatury poniżej 2°C. By zrealizować ten cel, kraje rozwinięte muszą do 2050 roku zredukować swoje emisje o 80-95% w stosunku do poziomu z roku 1990². Ostatnie badania naukowe dowodzą, że dopiero stabilizacja wzrostu temperatury na poziomie 1,5°C pozwoli uniknąć poważnych zagrożeń dla wielu kluczowych regionów świata, w związku z tym redukcje emisji powinny być jeszcze głębsze. Jeśli nie zostaną zrealizowane, zmiany klimatu wymkną się spod kontroli, wywołując nieodwracalne sprzężenia zwrotne i straty gospodarcze w wysokości co najmniej 5% światowego PKB rocznie³.

Świadoma tych zagrożeń Unia Europejska przyjęła cele klimatyczno-energetyczne, które chce osiągnąć do 2020 roku: redukcja emisji gazów cieplarnianych o 20% w porównaniu z rokiem 1990, zwiększenie udziału energii z odnawialnych źródeł (OZE) w całkowitym zużyciu energii do 20% i oszczędność 20% energii pierwotnej w porównaniu ze scenariuszem bazowym. Obecnie diskutowana jest także „Mapa Drogowa dojścia do gospodarki niskowęglowej do 2050 roku”, zgodnie z którą sektor energetyki powinien w tym okresie zredukować emisje gazów cieplarnianych o 93-99% w stosunku do roku 1990⁴. W związku z kryzysem gospodarczym redukcję emisji o 20% można obecnie osiągnąć znacznie taniej niż przewidywano. Dlatego też wiele państw członkowskich Unii i organizacji pozarządowych, opowiada się obecnie za podwyższeniem celu do 30%. Przywołują liczne korzyści, jakie miałyby to dla gospodarki, ale wskazują także na konieczność przygotowania się do związanych z tym wyzwań⁵. Niektóre kraje członkowskie, w tym Polska,

mają opóźnienia w osiągnięciu zakładanego udziału energii odnawialnej. Ale najbardziej zagrożone jest w Unii osiągnięcie celu w zakresie oszczędzania energii. Przy obecnych uwarunkowaniach prawnych i administracyjnych możliwe będzie zrealizowanie zaledwie połowy tego zobowiązania. Komisja Europejska ma przeanalizować, w jaki sposób fundusze Polityki Spójności i inne instrumenty finansowe mogą przyciągnąć inwestycje niezbędne do osiągnięcia tego celu⁶. Daje to nadzieję nowym krajom członkowskim, które pod względem efektywności są daleko w tyle za Europą Zachodnią.

Bezpieczeństwo energetyczne

Uzależnienie gospodarki europejskiej od zewnętrznych dostaw energii co roku wzrasta o prawie jeden punkt procentowy. W 2006 roku Europa importowała 54% energii. Wartość tego importu, według cen z roku 2008, wynosiła około 350 mld euro rocznie (czyli 700 euro rocznie na każdego obywatela UE)⁷. Wrogie działania polityczne, konflikty zbrojne, niestabilność gospodarcza czy nierzetelność państw eksportujących energię mogły-by zachwiać podstawami egzystencji Europy. Dla przykładu, konflikt pomiędzy Rosją i Ukrainą w kwestii cen gazu na przełomie 2008 i 2009 roku spowodował, że w tysiącach domów w Bułgarii w środku stycznia zabrakło ogrzewania. Te same zagrożenia niosą za sobą plany dywersyfikacji zaopatrzenia w surowce energetyczne z niestabilnych państw regionu Morza Kaspijskiego czy Bliskiego Wschodu, takich jak Azerbejdżan czy Turkmenistan. Rozwój gospodarczy – szczególnie odbudowa gospodarki po latach kryzysu – jest zagrożony szybko rosnącymi cenami ropy, które prawie osiągnęły już rekordowo wysoki poziom sprzed kryzysu. Wynika z tego jasny wniosek: **by Unia Europejska była stabilna i konkurencyjna, musi skupić się na efektywnym wykorzystywaniu energii pochodzącej ze zrównoważonych, lokalnych źródeł.**

² Intergovernmental Panel on Climate Change: Fourth Assessment Report: Climate Change 2007 (AR4)

³ Sir Nicholas Stern: Stern Review on the Economics of Climate Change

⁴ Komisja Europejska COM(2011) 112 final: A Roadmap for moving to a competitive low carbon economy in 2050

⁵ Institute for European Environmental Policy, OKO-Institut, commissioned by WWF, CAN-Europe, Greenpeace, Achieving a 30% domestic carbon reduction target, June 2011

⁶ Komisja Europejska COM(2011) 109/4: Energy Efficiency Plan 2011

⁷ Komisja Europejska COM(2008) 781 final: Second Strategic Energy Review. An EU Energy Security and Solidarity Action Plan

Gospodarka efektywna energetycznie

Maksymalnie efektywne wykorzystywanie energii jest nie tylko warunkiem niezbędnym dla osiągnięcia bezpieczeństwa energetycznego i powstrzymania zmian klimatu, ale stanowi również rozwiązanie wielu problemów gospodarczych. Inwestycje i nowe miejsca pracy z tym związane, zwłaszcza w sektorze budowlanym, napędzają gospodarkę w całym kraju. W ubogich regionach przynoszą dodatkowy efekt – obniżając rachunki za energię w gospodarstwach domowych i ograniczając ubóstwo energetyczne. Inwestowanie środków publicznych w działania dotyczące efektywności energetycznej jest w pełni zgodne z interesem publicznym. Realizacja celu 20% oszczędności energii jest efektywna kosztowo. W całej Unii Europejskiej w 2020 roku przyniosła oszczędności rzędu 78 miliardów euro rocznie, czyli 380 euro na gospodarstwo domowe⁸. Oznaczała by również ponad milion nowych miejsc pracy⁹.

2. Rola funduszy Polityki Spójności

Aby uporać się z globalnymi wyzwaniami związanymi z kryzysem gospodarczym, problemami klimatyczno-energetycznymi i wykluczeniem społecznym, Unia Europejska przyjęła strategię Europa 2020¹⁰, która zarysowuje obszary wspólnych działań państw członkowskich Unii na najbliższe 10 lat. Jako że Polityka Spójności stanowi ważne narzędzie realizacji tej strategii, Europa 2020 nakreśliła kierunki wydatkowania funduszy w następnym okresie budżetowym. Identyfikuje ona trzy wzajemnie wzmocniające się priorytety.

1. Inteligentny rozwój – rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach. W świecie ograniczonych zasobów innowacyjność jest kluczowym narzędziem do osiągnięcia

niezależności od niestabilnych i drogich dostaw. Badania i rozwój technologii oraz polityka wspierania innowacyjności powinny być skoncentrowane na najważniejszych wyzwaniach stojących przed Europą. Fundusze Polityki Spójności powinny zatem wspierać badania naukowe dotyczące: efektywnego wykorzystywania zasobów, energetyki odnawialnej, inteligentnych sieci energetycznych, niskowęglowego transportu, produkcji przyjaznej środowisku, gospodarki przestrzennej i zmian klimatu. **Pozwoli to Europie pełnić rolę prekursora zielonych technologii.** Nowe państwa członkowskie stoją w obliczu wyjątkowej szansy na modernizację infrastruktury i osiągnięcie standardów, jakie obowiązują na przykład w Niemczech czy w Danii.

2. Zrównoważony rozwój – promowanie gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów i bardziej konkurencyjnej. Realizacja celów energetyczno-klimatycznych wyznaczonych na rok 2020, zawartych również w strategii Europa 2020, **pozwoli w 2020 roku zmniejszyć o 60 mld euro koszty importu ropy i gazu**¹¹. Pozwoli także ograniczyć koszty produkcji i rachunki za energię w gospodarstwach domowych. Według Fundacji na rzecz Efektywnego Wykorzystania Energii, poprawa efektywności energetycznej w Polsce zmniejszyłaby o około 9 mld euro (36 mld zł¹²) rocznie koszty energii dla odbiorców końcowych¹³. Efektywne energetycznie domy, innowacyjny i niskoenergetyczny przemysł, a także wysokiej jakości produkty, energooszczędne w całym cyklu ich życia, pomogą również ograniczać zmiany klimatu i inne szkody wyrządzone środowisku.

3. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, która zapewni społeczną i terytorialną spójność. Reali-

⁸ Ecofys, Fraunhofer ISI: Energy Savings 2020: how to triple the impact of energy saving policies in Europe

⁹ Komisja Europejska COM(2005) 265 final: Green Paper on Energy Efficiency or Doing More with Less

¹⁰ Komisja Europejska COM(2010) 2020: Europe 2020

¹¹ J.M. Barroso, prezentacja strategii Europa 2020, 02.2010, http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/president/news/speeches-statements/pdf/president_barroso_europe2020_presentation_en.pdf

¹² Dla uproszczenia w całym opracowaniu przyjęto, że 1 euro = 4 zł.

¹³ Polski Klub Ekologiczny Okręg Górnośląski, Fundacja na rzecz Efektywnego Wykorzystania Energii, INFORSE, European Climate Foundation, 2009. Raport. Potencjał efektywności energetycznej i redukcji emisji w wybranych grupach użytkownika energii. Droga naprzód do realizacji pakietu klimatyczno-energetycznego. Katowice 2009

zacja tego priorytetu pozwoli Europie utrzymać wysoki poziom zatrudnienia. Będzie także powiązana z inwestycjami w szkolenia pracowników i modernizację rynku pracy. Produkcja energii lokalnie, na małą skalę, jak np. wytwarzanie ciepła z biomasy, może stworzyć nowe miejsca pracy na peryferyjnych obszarach. Wspieranie efektywności energetycznej w budownictwie może zmniejszyć rachunki za energię wśród osób o gorszej pozycji społecznej i tym samym uchroni ich przed ubóstwem energetycznym. Według Urzędu Regulacji Energetyki, liczba gospodarstw domowych zagrożonych ubóstwem energetycznym wynosi obecnie 785 tys. (8,57% gospodarstw w Polsce) i może wzrosnąć do 1,5 mln (17,4% gospodarstw w Polsce), jeśli energia zdrożeje o 30%¹⁴.

3. Polityka Spójności narzędziem budowy efektywnej, konkurencyjnej i zrównoważonej gospodarki w Polsce

Wyzwania klimatyczne i energetyczne dotyczą poszczególne kraje w różnym stopniu. Biedniejsze kraje członkowskie, w tym Polska, mają ograniczone środki na działania na rzecz redukcji emisji, oszczędzanie energii czy adaptację do zmian klimatu. Jednocześnie mają największy potencjał redukcji CO₂, a tym samym dysponują największym spektrum działań o stosunkowo niskich kosztach. Ponadto, to właśnie państwom Europy Środkowej i Wschodniej działania na rzecz ochrony klimatu przyniosą największe dodatkowe korzyści w postaci ograniczenia uzależnienia od importu paliw kopalnych oraz pobudzenia gospodarki przez inwestycje. Ze względu na najbardziej efektywny kosztowo potencjał działań oraz ograniczony dostęp do kapitału w nowych państwach

członkowskich, także w Polsce, działania na rzecz ochrony klimatu wymagają maksymalnego wykorzystania wszystkich dostępnych instrumentów finansowych, zwłaszcza tych należących do Polityki Spójności, zarówno na poziomie krajowym, jak i regionalnym.

Niewykorzystany potencjał

Polska gospodarka potrzebuje 2,4 raza więcej energii, żeby wytworzyć taką samą ilość towarów, co średnio kraje UE-15. Energochłonność gospodarki spadła w latach 1995-2000 o 30%, w następnym okresie zaś utrzymuje się na stałym poziomie. Wynika to z faktu, że najłatwiejsze sposoby na poprawę efektywności energetycznej zostały już wykorzystane, a teraz potrzeba odpowiednich mechanizmów wsparcia i eliminacji przeszkód, by zmniejszyć energochłonność¹⁵. Wiele inwestycji w efektywność energetyczną szybko się zwraca, dzięki zmniejszeniu rachunków za energię w następstwie inwestycji¹⁶.

Taki sam niewykorzystany potencjał tkwi w odnawialnych źródłach energii. Z raportu przygotowanego w 2007 roku na zlecenie Ministerstwa Gospodarki wynika, że w 2006 roku Polska wykorzystywała jedynie 17% swojego technicznego potencjału rozwoju odnawialnych źródeł energii¹⁷. Pod znakiem zapytania stoi perspektywa osiągnięcia 15-procentowego udziału energii ze źródeł odnawialnych w bilansie energii finalnej brutto w 2020 roku wyznaczonego przez pakiet klimatyczno-energetyczny UE¹⁸. Inwestycje w OZE charakteryzują, podobnie jak w przypadku efektywności energetycznej, stosunkowo wysokie początkowe koszty inwestycji, które jednak rekompensuje brak kosztów operacyjnych związany między innymi z brakiem opłat za paliwo (w przypadku energii słonecznej początkowe koszty inwestycji to aż 95%

¹⁴ Bezpieczeństwo energetyczne oraz ochrona odbiorców wrażliwych – konferencja prasowa Mariusza Swory, Prezesa URE, 04.09.2008, http://www.ure.gov.pl/portal/pl/424/2740/Bezpieczenstwo_energetyczne_oraz_ochrona_odbiorcow_wrazliwych_konferencja_praso.html. Ubóstwo energetyczne dotyczy gospodarstw domowych, które wydają więcej niż 10% dochodów na energię.

¹⁵ Krajowa Agencja Poszanowania Energii, Raport dotyczący kluczowych polskich energochłonnych przemysłów, z identyfikacją ograniczeń we wdrażaniu efektywności energetycznej w zakładach oraz opracowaniem rozwiązań dla tych przemysłów, Warszawa, 12.2008, s.12, http://pjcee.kape.gov.pl/Raport_LEWIATAN_KAPE.pdf

¹⁶ Bank Światowy, 'Transition to a Low Emission Economy in Poland', 02.2011, <http://siteresources.worldbank.org/ECAEXT/Resources/258598-1256842123621/6525333-1298409457335/chapter1.pdf>

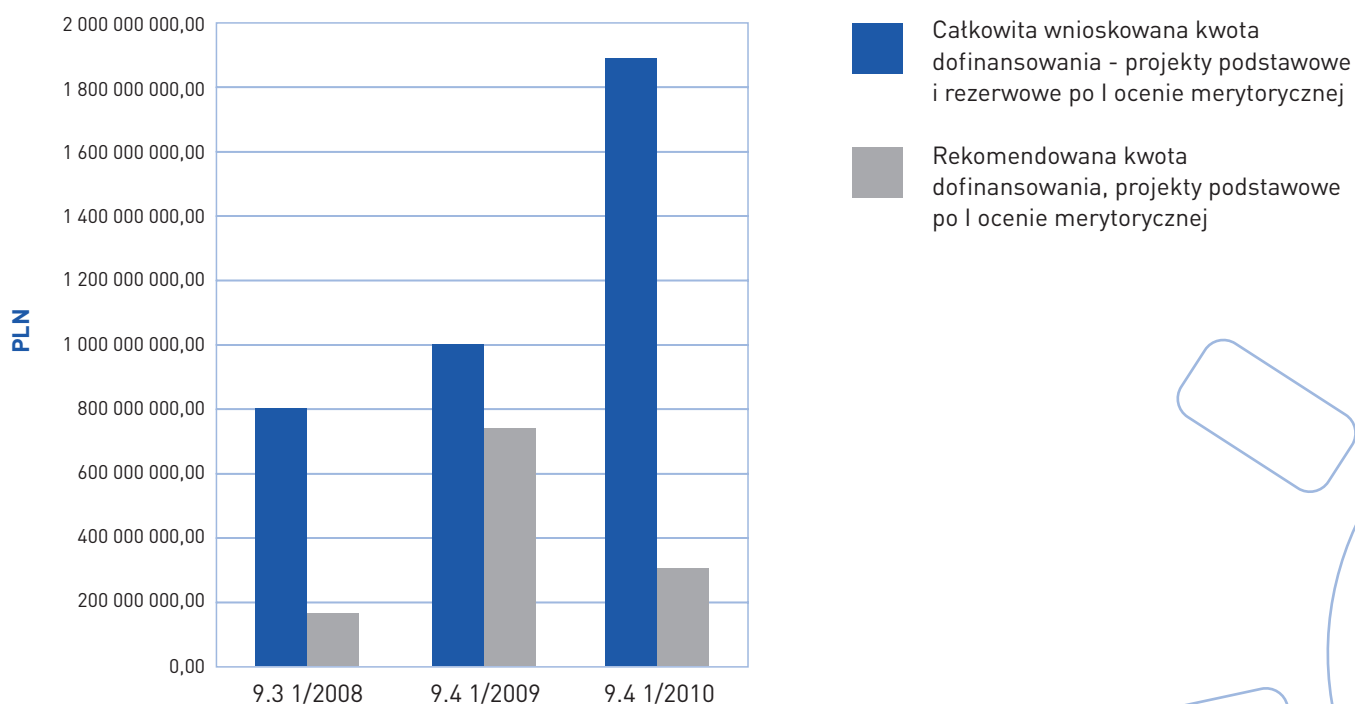
¹⁷ Instytut Energetyki Odnawialnej, Instytut na rzecz Ekorozwoju, Możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii w Polsce do roku 2020, 12.2007, s. 44, <http://www.mg.gov.pl/NR/rdonlyres/AC0AF2CE-748F-4BD7-9DC9-10E94257B732/48364/MozliwosciwykorzystaniaOZE2020.pdf>

¹⁸ <http://www.egospodarka.pl/55676,Energia-odnawialna-slaba-realizacja-zobowiazan,1,56,1.html>

wszystkich kosztów). Jednocześnie trzeba zwrócić uwagę, że koszty inwestycyjne OZE spadają wraz ze wzrostem zapotrzebowania i rozwojem technologii (np. energetyki słonecznej o 89% rocznie), a związane z paliwami kopalnymi czy energetyką jądrową są stabilne albo rosną.

Pomimo zarysowanych wyżej korzyści, wysokość funduszy Polityki Spójności przeznaczonych na efektywność energetyczną i odnawialne źródła energii w ramach obecnej perspektywy finansowej 2007-2013 jest niepokojąco niska, zwłaszcza w obliczu obecnej sytuacji w sektorze energetyki w Polsce. Jedynie 1% środków wydatkowanych w ramach Polityki Spójności został przeznaczony na odnawialne źródła energii, a jeszcze mniej, bo zaledwie 0,7%, na efektywność energetyczną¹⁹.

W rezultacie, w większości konkursów złożone wnioski opiewają w sumie na kwotę przewyższającą dostępną alokację (zob. wykres poniżej). W przypadku jedyne zorganizowanego w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko konkursu na projekty dotyczące termomodernizacji budynków (działanie 9.3), finansowanie wszystkich dobrze przygotowanych wniosków (z listy podstawowej i rezerwowej) wymagałoby prawie pięciokrotnego zwiększenia wysokości dostępnych środków. W przypadku odnawialnych źródeł energii (działanie 9.4), do tej pory zorganizowano dwa konkursy, przy czym i w pierwszym, i drugim popyt na środki przewyższał dostępną alokację (odpowiednio 1,3 i aż 6,2 razy). Podobna sytuacja miała miejsce w wielu regionalnych programach operacyjnych na poziomie województw.

Wykres 1. Wyniki pierwszej oceny merytorycznej konkursu w ramach działania 9.3 dotyczącego termomodernizacji budynków użyteczności publicznej i dwóch konkursów w ramach działania 9.4 dotyczącego produkcji energii z odnawialnych źródeł - Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko. Wysokość funduszy, o jakie ubiegali się wszyscy wnioskujący z listy podstawowej i rezerwowej, jest na wykresie porównywana z wysokością środków przyznanych projektom z listy podstawowej.

¹⁹ Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia, 05.2007, s. 158, http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/WstepDoFunduszyEuropejskich/Documents/NSRO_maj2007.pdf

4. Priorytetowe obszary dofinansowania

Termomodernizacja budynków

Sektor budownictwa w Polsce zużywa aż 42% energii finalnej, z czego 30% przypada na budynki mieszkalne. Zużywają ją m.in. do oświetlenia, podgrzania wody, czy pracy sprzętów AGD/RTV, najwięcej energii pochłania jednak ogrzewanie (około 80% energii wykorzystywanej przez gospodarstwa domowe)²⁰. Z powodu złego stanu większości z nich, znaczna część energii się marnuje. Zapotrzebowanie na energię ciepłą (ogrzewanie i ciepła woda użytkowa) w istniejących budynkach w Polsce wynosi średnio aż 180 kWh/m² (w przypadku budynków z lat 70. nawet 300kWh/m²), podczas gdy standardem w krajach UE-15 jest 85 kWh/m². Konieczność zmniejszenia zużycia energii w istniejących budynkach, w niektórych nawet o 70%, jest więc w pełni uzasadniona ekonomicznie²¹.

Jedną z najważniejszych barier utrudniających przeprowadzanie działań, których celem jest poprawa efektywności energetycznej budynków, są wysokie koszty początkowe inwestycji²². Fundusze Polityki Spójności mogłyby stanowić w związku z tym istotną wartość dodaną. Jednakże pomimo wyżej wymienionych korzyści, fundusze są dostępne jedynie na termomodernizację budynków użyteczności publicznej, nie prywatnych, i co więcej, nawet w tak wąskim zakresie, dotacje na lata 2007-2013 były bardzo niskie (po niewielkiej realokacji wynosiły 76,7 mln euro, czyli 307 mln zł).

Możliwość finansowania termomodernizacji budynków prywatnych z funduszy Polityki Spójności daje mechanizm JESSICA (*Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas*). Jest to instrument inżynierii finansowej, który umożliwia dystrybucję środków poprzez pomoc zwrotną (pożyczki, gwarancje), co pozwala na wie-

lokrotne wykorzystanie tych samych pieniędzy. Dotychczas w Polsce zdecydowało się go wdrożyć pięć województw: wielkopolskie, zachodniopomorskie, śląskie, pomorskie i mazowieckie. Istotą tego mechanizmu jest finansowanie projektów polegających na zrównoważonej rewitalizacji terenów miejskich, powinny one zatem bezwzględnie uwzględniać poprawę efektywności energetycznej.

Efektywne sieci

Stan sieci elektrycznych w Polsce, zwłaszcza na terenach wiejskich, pozostawia wiele do życzenia. Większość z nich pochodzi z lat 50. i 60. ubiegłego stulecia. Stopa dekapitalizacji sieci sięga 70%, a w przypadku stacji elektroenergetycznych - nawet 80%. **W rezultacie tracimy 10% wytwarzanej energii brutto** - ilość równą rocznej produkcji elektrowni o mocy 1600MW (tyle co pierwszy blok elektrowni atomowej planowanej w Polsce). Również sieci ciepłe są w Polsce przestarzałe. **Szacuje się, że 43,5% z nich wymaga restrukturyzacji, co oznacza modernizację i wymianę 7350 km linii. Zły stan sieci ciepłych powoduje utratę 12-13% energii. Na przykład w Danii straty wynoszą zaledwie 5%**²³.

Modernizacja sieci jest zatem niezmiernie istotna. Jednocześnie przynosi ona jedynie długofalowe korzyści, co czyni ją nieatrakcyjną dla operatorów systemów przesyłowych i dystrybucyjnych. Modernizacja jest też poza zasięgiem samorządów lokalnych, które dysponują ograniczonymi środkami finansowymi. Istotna rola przypada zatem funduszom Polityki Spójności. Efektywny przesył energii jest jednym z działań przewidzianych w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko. Przeznaczono na ten cel 139,04 mln euro (556 mln zł). Do tej pory zorganizowano jeden konkurs, w którym na liście podstawowej znalazło się 28 projektów rekomendowanych do dofinansowania, o wartości 109 mln euro (435,5

²⁰ Builddesk, Raport: stan energetyczny budynków w Polsce, marzec 2011, za: GUS, Gospodarka paliwowo-energetyczna 2007, 2008

²¹ Jan Popczyk, OZE/URE, energetyka 21. wieku dla Polski, realna szansa - nie utopia, 06.06.2011, http://www.eko-unia.org.pl/ekounia/images/stories/pdf/Popczyk_Konf_VI.2011_Wrocaw.pdf

²² McKinsey and Company, Ocena potencjału redukcji emisji gazów cieplarnianych w Polsce do 2030 roku, 01.2010, http://www.mckinsey.com/locations/warsaw/files/pdf/Raport_Pelna_Wersja_PL.pdf

²³ Tomasz Bańkowski, Jakość usług energetycznych i redukcja emisji z dystrybucji i przesyłu energii, Polska Zielona Sieć i Polski Klub Ekologiczny, Warszawa 2009, s. 10-11, 47-58

mln zł). Kolejne 20 wysokiej jakości projektów na 119 mln euro (475 mln zł) znalazło się na liście rezerwowej. Całkowita kwota dofinansowania przeznaczona na ten konkurs okazała się zatem zbyt mała²⁴.

Konieczność modernizacji sieci powinna stanowić dla Polski okazję, aby wdrożyć najlepszą dostępną technologię, czyli inteligentne sieci energetyczne (ang. *smart grids*) i inteligentne opomiarowanie (ang. *smart metering*). Umożliwiają one skuteczne zarządzanie popytem i podażą energii zarówno z perspektywy przedsiębiorstwa, jak i odbiorcy energii, a co za tym idzie poprawiają efektywność energetyczną, zwiększają stabilność dostaw i umożliwiają wzrost udziału energii ze źródeł odnawialnych. Działanie o takim charakterze zostało zapowiedziane niedawno przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Na osiem lat, począwszy od drugiej połowy 2011 roku²⁵, przeznaczono środki w wysokości 125 mln euro (0,5 mld zł). Szacuje się, że przyniesie to 5% oszczędności zużycia gazu i ciepła oraz 8% oszczędności energii elektrycznej²⁶. Jednocześnie rozwój innowacji może poprawić pozycję Polski na szybko rosnącym rynku zielonych technologii. Inwestowanie w inteligentne sieci jest konieczne, by wszystkie regiony mogły proporcjonalnie włączyć się do rynku energii odnawialnej i czerpać z niego korzyści.

Innowacyjne i zdecentralizowane odnawialne źródła energii

Fundusze Polityki Spójności powinny stworzyć korzystne warunki rozwoju dla wszystkich technologii, które posiadają istotny potencjał. Istniejący system wsparcia energetyki odnawialnej w Polsce – tzw. zielone certyfikaty –

promuje głównie produkcję energii elektrycznej poprzez współpalanie biomasy z węglem w dużych zakładach energetycznych (47% certyfikatów przyznaje się takim projektom) oraz duże, dawno zamortyzowane elektrownie wodne. System ten zasadniczo wspiera najtańszą z opcji, co prowadzi również do importu starych używanych wiatraków z Europy Zachodniej, zamiast przyczyniać się do rozwoju innowacyjnych technologii rodzimych. W związku z tym nowy budżet UE powinien się skupić w większym stopniu na promowaniu nowych technologii małej i średniej skali, takich jak: instalacje fotowoltaiczne, panele słoneczne, ciepłownie geotermalne, pompy ciepła i małe turbiny wiatrowe (w przypadku większych projektów, elektrownie wiatrowe na morzu).

Przemysł odnawialnych źródeł energii był wspierany przez działanie 10.3 w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, jednakże dostępne dofinansowanie wyniosło zaledwie 32,88 mln euro (132 mln zł). Pierwszy konkurs rozpoczął się dopiero w 2010 roku, przez co Polska opóźniła rozwój własnych technologii, które można byłoby wykorzystać do produkcji energii z OZE²⁷. Ostatecznie zatwierdzono jedynie sześć projektów na kwotę 26 mln euro (104 mln zł)²⁸.

Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka z alokacją wynoszącą 8,2 mld euro (32,8 mld zł) teoretycznie może przyczynić się do wzrostu wykorzystania odnawialnych źródeł energii lub do poprawy efektywności energetycznej. Jednakże projekty dotyczące OZE czy efektywności nie stanowią osobnego działania w tym programie. W związku z tym pełni on marginalną rolę – na liście obecnych beneficjentów pojawia się zaledwie kilka projektów powiązanych z gospodarką niskowęglową²⁹.

²⁴ Ranking projektów, konkurs 1/2010, działanie 9.2, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, <http://pois.nfosigw.gov.pl/pois-9-priorytet/przebieg-konkursow/przebieg-konkursu-dzialania-92/>

²⁵ Wojciech Stawiany, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Forum Energetyczne Rzeczypospolitej, Rynek energii w Polsce – perspektywy rozwoju, konkurencyjność, ceny, Warszawa, 16 – 17.03.2011, http://www.nfosigw.gov.pl/gfx/nfosigw/userfiles/files/aktualnosci/2011/03/forum_energetyczne_rzeczypospolitej_17.03.2011_-_prezentacja_ws_nfosigw.pdf

²⁶ Rzeczpospolita, Nowe dotacje do budowy ekologicznych elektrowni i inteligentnych sieci, 24.11.2010, <http://www.rp.pl/artyku/568502.html>

²⁷ Grzegorz Wiśniewski, Instytut Energetyki Odnawialnej, Wsparcie dla sektora energetyki odnawialnej w przyszłej perspektywie finansowej UE, Wnioski z realizacji POIiŚ 2007-2013, Konferencja 'Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko na półmetku', Warszawa, 03.2011, http://www.pois.gov.pl/Wiadomosci/Documents/14_IEO.pdf

²⁸ Ranking projektów, konkurs 1/2010, działanie 10.3,

<http://www.mg.gov.pl/files/upload/13451/Lista%20rankingowa%20projekt%C3%B3w%20po%20ocenie%20merytorycznej%20i%20stopnia.pdf>

²⁹ Lista beneficjentów, Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, 05.04.2011, http://www.poig.gov.pl/Strony/lista_beneficjentow_POIG.aspx

Wkład merytoryczny: CEE Bankwatch Network/Polska Zielona Sieć
Opracowanie: Sekretariat Koalicji Klimatycznej
Stanowisko zatwierdzone przez wszystkich członków Koalicji Klimatycznej

Koalicja Klimatyczna jest porozumieniem 22 organizacji pozarządowych. Jej misją jest wspólne działanie w celu zapobiegania wywołanym przez człowieka zmianom klimatu dla dobra ludzi i środowiska. Członkowie Koalicji Klimatycznej: Fundacja Aeris Futuro, Fundacja Efektywnego Wykorzystania Energii, Fundacja Ekologiczna Arka, Fundacja Ekologiczna Ziemi Legnickiej Zielona Akcja, Fundacja EkoRozwoju FER, Fundacja GAP Polska, Fundacja Na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju, Greenpeace, Instytut na rzecz Ekorozwoju, Klub Gaja, Liga Ochrony Przyrody, Polska Zielona Sieć, Polski Klub Ekologiczny Okręg Dolnośląski, Polski Klub Ekologiczny Okręg Górnośląski, Polski Klub Ekologiczny Okręg Mazowiecki, Polski Klub Ekologiczny Okręg Świętokrzyski, Polski Klub Ekologiczny Okręg Wielkopolski, Polski Klub Ekologiczny Okręg Wschodnio-Pomorski, Społeczny Instytut Ekologiczny, Stowarzyszenie Ekologiczne Eko-Unia, WWF, Zielone Mazowsze.

Kontakt: Sekretariat Koalicji Klimatycznej, Polski Klub Ekologiczny Okręg Mazowiecki,
ul. Mazowiecka 11/16, 00-052 Warszawa, tel./faks: 22 827 33 70,
email: pkeom.org@gmail.com, www.koalicjaklimatyczna.org